

BAĞIMSIZLIK SONRASI BELARUS DIŞ POLİTİKASINI BELİRLEYEN YAPISAL FAKTÖRLER

STRUCTURAL FACTORS DETERMINING THE BELARUS FOREIGN POLICY AFTER ITS INDEPENDENCE

Kaan DİYARBAKIRLIOĞLU¹

1. Dr. Öğr Üyesi, Yalova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler, kaandbo@yalova.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4511-5330>

Öz

Belarus Rusya yanlısı takip ettiği politika ve Batı ile normal ilişkiler kuramamasından kaynaklanan nedenlerle eleştirilerin hedefi olmaktadır. Bu eleştirileri bertaraf etmek için Belarus yönetimi muhtelif zamanlarda çok yönlü (vektörlü) ve pro-aktif dış politika uygulama girişimlerinde bulunmuştur. Ancak istenilen seviyede bir başarı sağlanamamıştır. Bu makalede, vaka çalışması analiz yöntemi kullanılarak Belarus dış politikasını bağımsızlığından günümüze belirleyen yapısal faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Belarus'un bazı Asya, Afrika, Latin Amerika ve Arap ülkeleriyle ilişkilerini etkileyen değişkenler, belirleyicilerin dış politika üzerinde nasıl bir etki yarattığını göstermek için analiz edilmiştir. Sonuç olarak, Belarus dış politikasının gelişiminde bağımsızlık sonrası yapılan anayasal ve yasal düzenlemelerin etkili olduğu, bu değişimlerde de ülkeyi kesintisiz 25 yıldır yöneten Aleksandr Lukaşenko'nun tek başına aldığı kararların önemli rol oynadığı anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çok Yönlü Dış Politika, Belarus Dış Politikası, Belarus Siyasi Tarihi, Siyasal Hayat, Siyasal Kurumlar, Bölgesel Çalışmalar,

Abstract

Belarus has been subject to criticisms for its policy in favor of Russia and its inability to establish normal relations with the West. In order to eliminate these criticisms, the Belarusian government has attempted to implement a multifaceted (vector) and proactive foreign policy at various times. However, the desired level of success has not been achieved. In this article, by utilizing the case study analysis method, it is aimed to examine the structural factors that determine the Belarusian foreign policy from its independence to present. In this context, the variables that affect the relations of Belarus with some Asian, African, Latin American and Arab countries were analyzed to show how the determinants have had influence on the foreign policy. As a result, it is understood that the constitutional and legal amendments made after independence were effective in the development of Belarusian foreign policy, and the decisions taken by Aleksandr Lukashenko, who ruled the country for 25 years without interruption, played an important role in these changes.

Keywords: Multifaceted Foreign Policy, Belarusian Foreign Policy, Belarusian Political History, Political Life, Political Institutes, Regional Studies,

Makale Türü Article Type
Araştırma Makalesi Research Article

Başvuru Tarihi Application Date
19.02.2020 02.19.2020

Yayına Kabul Tarihi Admission Date
07.07.2020 07.07.2020

DOI

<https://doi.org/10.30798/makuiibf.691424>

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

The aim of the study; In this article, the structural factors determining Belarusian foreign policy after its independence have been examined comparatively with the case analysis method from its independence to present. In this context, the variables that affect the relations of Belarus with some Asian, African, Latin American and Arab countries were analyzed to show how the determinants have had influence on the foreign policy.

Research Questions

How has Belarusian foreign policy emerged after its independence? What are the structural factors determining Belarusian foreign policy from its independence to present? How have the variables (structural factors) affected the relations of Belarus with some Asian, African, Latin American and Arab countries?

Literature Review

The literature review was conducted in three stages. In the first stage, the articles and books on the electronic databases such as EBSCO, JSTOR, Springer, Taylor and Francis were searched and related sources were picked and read; in the second stage Belarusian Presidential decrees and official documents on the websites of the Belarusian parliament and ministry were examined; In the third stage, dissertation thesis on the Belarussian Politics and other countries were examined. It is understood that there are two groups of studies regarding this research subject. In first group, the studies (reports, books, articles, journals ect.) are published by Belarusian government agencies and employees. Therefore, it can be suggested that official opinions are mostly reflected directly or indirectly in those studies. In the second group, there are books and articles written by academicians from Belarus and other countries. Those authors in this group are approaching the developments in Belarusian politics more critically than the first group. In this study, beside the opinions of the both groups, the Belarussian official documents and articles and news from the newspapers either from the Belarus and from the other countries are used as sources to get answers to the research questions.

Methodology

This research mainly focused on three questions. First of all, in order to understand the research subject (the structural factors determining Belarusian foreign policy after its independence), variables were found after clustering the sources (literature review). The variables are as below: Independent variables: First, Constitutional and other legal regulations from independence to present. Second, Political leader (Aleksandr Lukaşenko) who has been the President since 25 years. Hypothesis: Constitutional and other legal regulations, and political leader (Aleksandr Lukaşenko) who has been the President since 25 years are most effective structural factors determining Belarusian foreign policy after its independence. In this article, the structural factors determining Belarusian foreign policy have been examined comparatively with the case analysis method from its independence to present. In this context,

the variables that affect the relations of Belarus with some Asian, African, Latin American and Arab countries were analyzed to show how the determinants have had influence on the foreign policy.

Results and Conclusions

As the post-independence process continues until today, the Republic of Belarus has experienced a difficult and challenging development process as a new independent state, like other former Soviet countries. Although Belarusians' close relations with Russia have caused her national identity to be weak, the political class consolidated around President Lukashenko during the development process, along with the difficulties and failures, has revealed that they can manage the country relatively independently. The constitutional and legal arrangements that built the political system that will shape the post-independence state administration have formed the main framework for the country, and in this context, the institutional foundations of Belarusian foreign policy have been laid. It also develops over time. As the first country to voluntarily abandon nuclear weapons, Belarus has made a significant contribution to the international and European security and disarmament process. At the same time, good neighborly relations have been established with the neighboring countries. However, it continues to develop integration ties with other countries that have gained post-Soviet independence. Along with the successes, especially from the second half of the 1990s, deficiencies of Belarusian foreign policy have also emerged. For 25 years since Lukashenko's winning the presidential election in 1994, the USA and the European Union have pursued a policy to isolate Belarus diplomatically in order to promote democratization and human rights in Belarus. This effort resulted in the imposition of economic and travel sanctions against the Belarusian regime in 2006. The advantages of Belarus's geopolitical and geo-economic position have not yet been used at the desired level. Opportunities for good neighborly and wide-ranging cooperation have been particularly limited by Russia, Belarus's financial-economic and military-political dependence on Russia has not decreased in recent years but has increased. The deterioration of relations with western and influential European and transatlantic organizations (European Union, Council of Europe, NATO) has weakened Belarus's international positions and foreign policy potential. Lukaşenko did not strive for a strong national identity awareness for years. Because Belarus saw patriotism as a devastating project sponsored by political enemies. For this reason, shortly after he took office, he held a referendum that approved the economic integration with Russia and gave Russian the same status with Belarusian. However, after Moscow annexed Crimea and sent troops to Eastern Ukraine on the pretext of defending the "Rusky Mir" or Russian-speaking Russian population, Lukaşenko's above-mentioned thoughts began to change in 2014 (Higgins: 2019). This grift cultural area mentioned by Russia also includes most of Belarus, parts of Kazakhstan and large populations in three Baltic States. This, of course, inevitably revealed the necessity of pursuing a multi-vector foreign policy in Belarusian foreign policy. It is seen that the president himself was much more effective in Belarus's efforts to improve relations with some Asian, African, Latin American and Arab countries since 1996. With the influence of the above-mentioned developments, Lukashenko, who has ruled the country for 25 years, has increased the tendency to follow

multi-vector foreign policy. In this respect, firstly, adaptation in domestic and foreign policy should be provided in order to strengthen Belarus's national and international identity and to establish a better relationship with the West in order to make it a self-sufficient European state.

1. GİRİŞ

Genel olarak, Belarus Cumhuriyeti'nin gelişim tarihi ülkeyi yöneten siyasi rejimin türüne bağlı olarak iki aşamaya ayrılabilir. İlk aşama, Belarus Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını kazanmasının yasa ile ilan edildiği 25 Ağustos 1991 tarihinden Aleksandr Lukaşenko'nun ilk cumhurbaşkanlığı seçimleri sonucu devlet başkanlığına seçildiği 20 Temmuz 1994'e kadar olan kısa bir dönemi kapsamaktadır. Bu dönem, 12. Yüksek Konseyin ülkenin başında olduğu dönemde, Mayıs 1990'da çalışmalarına başlayan parlamento cumhuriyetinin var olduğu zamandır. Parlamenter cumhuriyet dönemi, bağımsızlık sonrası meclis ve devlet başkanı olan ve yetkilerini 9 Eylül 1991'den 26 Ocak 1994'e kadar kullanan Stanislav Shushkevich'in dönemidir (Sanford, 1996, s. 141). Belarus Cumhuriyeti tarihinin ikinci aşaması ise, 20 Temmuz 1994'te Aleksandr Lukashenko'nun Devlet Başkanı görevine gelmesinden itibaren başlayan ve günümüze kadar devam eden 25 yıllık bir cumhurbaşkanlığı cumhuriyeti veya başkanlık hükümeti dönemidir.

Belarus Cumhuriyeti tarihinin yukarıda bahsedilen dönemlerine göre dış politikasının tarihi de parlamento cumhuriyetinin dış politikası ve cumhurbaşkanlığı cumhuriyetinin dış politikası olmak üzere iki aşamaya ayrılabilir. Parlamento dönemini organik bütünlüğünü ve kısa vadeli olmasını hesaba katınca daha alt dönemlere ayırmaya imkân yoktur. Ancak, Belarus devletinin dış politika tarihindeki 25 yıllık cumhurbaşkanlığı dönemini ayrıca iki aşamaya ayırmak mümkündür. İlk dönem 1994-1999 yıllarını kapsamaktadır. Bu dönem, Rusya ile beş yıllık "aktif bütünleşme politikası" dönemidir. Söz konusu dönem, seçim programının temel unsurlarından biri olarak Rusya ile entegrasyonu ilan eden Cumhurbaşkanı Aleksandr Lukashenko'nun iktidara gelmesiyle başlamakta ve iki büyük vakıa ile sona ermektedir. Bunlar, 8 Aralık 1999'da Birlik Devletinin Kurulmasına İlişkin Belarus-Rusya Antlaşması'nın imzalanması ve Rusya Federasyonu Başkanı Boris Yeltsin tarafından takip edilmiş olan bir önceki entegrasyon politikasının sonu anlamına gelen çok daha önemli bir olayın 31 Aralık 1999'da meydana gelmiş olmasıdır.

Cumhurbaşkanı Aleksandr Lukaşenko'nun dış politika faaliyetinin ikinci aşaması 2000 yılında başlamış ve günümüze kadar devam etmiştir. Bu aşama, Belarus literatüründe, "çok yönlü dış politika" olarak adlandırılmaktadır (Korosteleva, 2011, s. 576). "Belarus Cumhuriyeti'nin çok yönlü dış politikası" olarak da ifade edilebilecek bu politikanın, cumhurbaşkanının bütünleşme politikası sırasında Doğu-Batı'ya yönelik takip edilen politikalarla ilgili önyargıların düzeltilmesi olarak anlaşılması gerekmektedir.

Dengeli ve tüm coğrafi vektörlerinin yeknesak bir şekilde geliştirilmesine çaba gösteren bir devletin çok yönlü bir dış politikaya ihtiyaç duyacağı açıktır. Bu nedenle, devletler bu minvalde bir dış politika ilkesini ya zorunlu kılmayı ya da hiç uygulamamayı tercih ederler. 1990'ların ikinci yarısında doğuda Rusya yönünde bir önyargıdan ve 1996'dan beri de Batı ile normal ilişkilerin olmamasından dolayı Belarus Cumhuriyeti için çok yönlü bir dış politika uygulanması arzulanan ama gerçek olmayan bir durum olarak kalmaktadır. Aslında, Kasım 1996'dan sonra, devletin dış politikası batı ve kuzeyde,

özellikle siyasi alanda daha çok dış ekonomik alanla sınırlı ciddi bir dengesizlik yaşıyor iken, doğu ve güney ile aktif ve normal olarak iki yönde gelişmektedir.

Belarus Cumhuriyeti dış politika tarihinde Batı ile ilişkilerin gelişimini iki döneme ayırmak mümkündür. Birincisi 1991-1996 yılları arasında Batı devletleriyle ilişkilerin gelişmekte olduğu ve sürdüğü aşama; ikincisi ise, 24 Kasım 1996'da yapılan ancak Batı devletleri ve uluslararası örgütler (AGİT, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği) tarafından tanınmayan anayasa referandumundan sonra başlayan dönemdir. Bu dönem, Batı toplumuyla normal ve istikrarlı ilişkilerin olmadığı bir dönemdir.

Bu makalede, Belarus dış politikasının bağımsızlık sonrası nasıl geliştiği ve oluşumunda hangi faktörlerin etkili olduğu incelenmektedir. Belarus dış politikasının gelişimde bağımsızlık sonrası siyasal alanda meydana gelen gelişimler sonucu ortaya konan anayasal ve yasal düzenlemeler etkili olmuş, ancak zamanla 25 yıldan beri süre gelen aynı siyasal liderin tek başına aldığı kararlar dış politikanın yönünü belirlemiştir.

2. BELARUS DIŞ POLİTİKASININ ANAYASAL, YASAL VE KAVRAMSAL ARKA PLANI

Bağımsız bir Belarus dış politikasının temelleri, Belarus Halk Cephesi'nin (BHC) çabalarıyla perestroyka döneminde şekillenmeye başlamıştır (Leshchenko, 2004, s. 341). BHC milletvekillerinin girişimi üzerine, 27 Temmuz 1990 tarihinde Belarus Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (BSSC) Yüksek Konseyi, Belarus'un bağımsızlığına ilişkin yasal dayanağı belirleyen Belarus Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Devlet Egemenliği Bildirgesi'ni kabul etmiştir (Lashkevich, 2011). Başarısız darbe girişiminin ardından, 25 Ağustos 1991'de BSSC Yüksek Konseyi'nin olağanüstü 5. oturumu, Belarus Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Devlet Egemenliği Beyanına anayasal hukuk statüsünü vermiş ve "Belarus Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin ekonomik ve siyasi bağımsızlığı" kararını almıştır (Foreign Policy of the Republic of Belarus, 2018). Bu kararlar daha sonra Belarus'un bağımsızlık beyanı olarak yorumlanmıştır.

15 Mart 1994 tarihinde kabul edilen Belarus Cumhuriyeti Anayasası, Belarus devletinin dış politikasının temellerini, hedeflerini, amaçlarını ve ilkelerini belirleyen bir dizi hüküm içermektedir. Anayasanın 8. maddesine göre, Belarus Cumhuriyeti, uluslararası hukukun genel kabul görmüş ilkelerinin önceliğini kabul etmekte ve mevzuata uyumlarını sağlamaktadır. Aynı madde, uluslararası hukukun normlarına uygun olarak, devletlerarası oluşumlara girme ve çıkma konusunda Belarus Cumhuriyeti'nin haklarını da korumaktadır. Belarus Cumhuriyeti'nin devletlerarası oluşumlara girme ve çıkma hakkı, Anayasa'ya 24 Kasım 1996 anayasa referandumunda kabul edilen değişikliklerle eklenmiştir. Anayasa'nın 18. maddesi dış politikaya adanmıştır. Belarus Cumhuriyeti'nin dış politikasında, devletlerin eşit olduğu, güç kullanımı veya güç tehdidinde bulunmama, sınırların dokunulmazlığı, anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi, içişlerine müdahale etmeme ve

uluslararası hukukun genel kabul görmüş diğer ilke ve normlarına saygı gösterme gibi ilkeler sıralanmıştır¹.

Belarus devletinin dış politikasının temellerinin oluşumunun bir sonraki aşaması, cumhurbaşkanlığı yönetimi dönemidir. 20 Temmuz 1994'ten sonra kabul edilen bu alandaki ana belgelerin başında sırasıyla 1995, 2001 ve 2010 yıllarında belirlenen Belarus Cumhuriyeti'nin ulusal güvenlik konsepti gelmektedir (National Security Concept Adopted in Belarus, 2010). Aynı zamanda bu güvenlik konsepti temel olarak 2002 ve 2016 yıllarından ortaya konan Belarus Cumhuriyeti Askeri Doktrinlerinin de temelini oluşturmaktadır (Sivitsk, 2016, s. 2). Bununla birlikte 2005 yılında Belarus Cumhuriyeti İç ve Dış Politikasının Ana Yönergelerini Onaylayan Kanun gibi belgeleri de içermektedir (Tikhomirov, 2017, s. 443).

3 Ocak 2002 tarihinde Belarus Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı kararnamesi ile onaylanan Belarus Cumhuriyeti askeri doktrini tamamen savunma niteliğindedir. Bu doktrinde ilk kez, Belarus'un diğer devletlerden herhangi bir toprak talebinde bulunmadığı ve diğer devletlerin bu tür iddialarını tanımadığı ifadesi vurgulanmaktadır. Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra bağımsızlığını kazanan diğer devletlerin askeri doktrinlerinde bu tür toprak iddialarının doğrudan veya dolaylı yer aldığını görmek çok nadiren rastlanan bir durumdur. Belarus askeri doktrini (2002), Belarus'un birlikte tek bir savunma alanı oluşturduğu Rusya'nın rolünü vurgulamaktadır. Bununla birlikte, Rusya-Ukrayna arasında yaşanan hibrit çatışma ve yeni bir "Soğuk savaş" ihtimalinin ortaya çıkması 2002 tarihli askeri doktrinin 2016'da geliştirilmesine/güncellenmesine büyük katkıda bulunmuştur. 2016'da yapılan bu güncelleme ile sadece Batı'dan değil, Rusya'dan gelecek olası zorlukları ve tehditleri de göz önünde bulunduran bir doktrin ortaya konulmuştur (Sivitsk, 2016, p. 6).

Diğer taraftan, Belarus Cumhuriyeti dış politikasının ilkeleri, hedefleri ve amaçları, Belarus Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile onaylanan ve "Belarus Cumhuriyeti İç ve Dış Politikasının Ana Yönergelerinin Onaylanmasına Dair Kanun" ile yasal olarak 14 Kasım 2005 tarihinde düzenlenmiştir². Bu belge, bir dizi özelliğe ile dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki, belgede komşu ve diğer yabancı ülkelerin yasama uygulamalarında genellikle kaçındığı iç ve dış politikanın ana yönlerinin belirlenmiş olması ve bir kanunda birleştirilmesidir. Bu yönüyle, belge Anayasa'nın hükümlerini büyük ölçüde tekrarlar niteliktedir. Bu nedenle, içeriği gereğinden fazla genel ifadelerle doludur. Bir diğer özelliği ise, "Belarus Cumhuriyeti Dış Politikasının Ana Yönleri" bölümünde, Anayasa'da yer alan "Belarus'un nükleersiz ve tarafsız bir devlet olma" prensibine atıfta bulunulmamasıdır. Bunun yerine, "uluslararası ilişkilerin tutarlı bir şekilde silahsızlandırılması politikasına bağlılık; uluslararası güvenliğin güçlendirilmesine, kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesine ve silahların kontrolüne yardımcı olmak..." şeklinde ifadeler yer almaktadır. Son olarak, yasa metninde, öncelikler olağan dışı

¹ Belarus Anayasa metni için bkz. "Konstitutsiya Respubliki Belarus", <http://pravo.by/pravovaya-informatsiya/normativnye-dokumenty/konstitutsiya-respubliki-belarus>.

² Kanunun tam metni için bkz. "ZAKON RESPUBLIKI BELARUS 14 noyabrya 2005 g. № 60-Z Ob utverzhdenii Osnovnykh napravleniy vnutrenney i vneshney politiki Respubliki Belarus", <http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=H10500060>, 17 Temmuz 2019.

olarak dış politika uygulama alanlarına yerleştirilmiştir. Örneğin, dış ekonomik faaliyet ve uluslararası ekonomik iş birliği ilk sırada yer almakta ve ardından ülkenin uzay etkinlikleri alanında uluslararası iş birliği hedefi izlemektedir. Diğer taraftan, Uluslararası güvenlikten ve uluslararası askeri iş birliğinden de bahsedilmektedir. Ancak, yabancı ülkelerle ve uluslararası örgütlerle ilişkiler gibi dış politika uygulama alanlarından doğrudan söz edilmemektedir. Genel olarak belli alanlarda uluslararası iş birliği kavramı kullanılmaktadır. Sonuç olarak, yasanın ikinci bölümünün metni, Belarus dış politikasını aşırı pragmatik bir istikamete yönlendiren ve büyük oranda teknokrat bir bakışı yansıtmaktadır (Shadurski, 2018, s. 13).

9 Kasım 2010'da bir cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle, Belarus Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Konseptinin yeni bir versiyonu, ülkenin “kurulmuş, bağımsız, dünya güç merkezlerinden herhangi birine ait olmayan egemen bir Avrupa devleti, barışçıl bir dış politika yürüten ve tarafsız bir statü³ elde etmek için şartlar oluşturmayı isteyen bir devlet olduğu şekilde teyit edilmiştir”⁴. Bu formülasyonun, Askeri Doktrinde veya İç ve Dış Politika Yönergesinde bulanmayan bir soruya cevap verdiği görülmektedir. Konseptteki bu hüküm Anayasa'da belirtildiği gibi daha az kategorik ve kısa görünmekle birlikte tarafsız bir statü elde etmek için uzun bir koşul oluşturma süreci içermektedir. Aynı zamanda, Anayasa'nın 1994 yılında kabul edilmesinden sonra, ilk kez resmi bir belgede ortaya çıkması ve tarafsız bir devlet olma arzusuna yapılan atıf, tarafsızlık kavramının baskın olduğu parlamento cumhuriyetinin kavramsal kurallarına kesin bir dönüş olarak kabul edilebilir (Rotman & Veremeeva, 2011, s. 82). Benzer bir kavramsal yapıya sahip önceki belgelerin aksine, mevcut Ulusal Güvenlik Konsepti (2010) oldukça gerçekçi ve sade olarak bir ülkenin şu andaki ulusal güvenliğinin durumunu ve maruz kaldığı temel tehditleri, zorlukları ve riskleri açıklamaktadır. Konseptte, örneğin, hammadde ve enerji kaynakları arzının garanti edilmesinin imkânsızlığı, dış pazarların kaybı, yetersiz ve düşük yabancı yatırım, Belarus Cumhuriyeti'nin katıldığı bütünleşme yapılarının ve uluslararası örgütlerin zayıflaması gibi konular ön plana çıkmaktadır. Bu iç ve dış tehditlerin neler olduğu güncel ulusal güvenlik konseptinin dördüncü ve beşinci bölümlerinde açıkça sıralanmaktadır (Rotman & Veremeeva, 2011, s. 84).

Sonuç olarak, görüldüğü gibi bağımsızlık yılları boyunca, özellikle cumhurbaşkanlığı cumhuriyetinde, dış politikanın anayasal ve yasal çerçevesi oluşturulmuş ve sistematik olarak ihtiyaç duyulan güncellemeler yapılmıştır. Ancak, Askeri Doktrin ve Ulusal Güvenlik Konseptinin sistematik olarak güncellenmesinin yanı sıra, yabancı devletlerin yasal deneyimleri göz önünde bulundurularak Belarus dış politikası daha da geliştirilebilir.

⁴ Karamamenin tam metni için bkz. “Decree of the President of the Republic of Belarus of November 9, 2010 No. 575”, <http://www.pravo.by/document/?guid=3961&p0=P31000575>, 17 Temmuz 2019.

3. BELARUS DIŞ POLİTİKA ÖNCELİKLERİ VE DİNAMİKLERİ

Belarus Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Pavlo Kravchenko, BM Genel Kurulunun 46. oturumunda 26 Eylül 1991 tarihinde yaptığı konuşmasında ilk kez Belarus Cumhuriyeti dış politikasının önceliklerinden bahsetmiştir. Kravchenko'ya göre bu öncelikler arasında Belarus tarafından gerçek bağımsızlık ve egemenliğin sağlanması, SSCB'nin diğer cumhuriyetleri ile etkileşim ve tek bir ekonomik alan ve yeni bir egemen devletler birliği oluşturulması, Çernobil sorununun çözümünde uluslararası desteğin seferber edilmesi, Belarus'un nükleerden arındırılmış ve tarafsız bir ülkeye dönüştürülmesi, Belarus Cumhuriyeti'nin Pan-Avrupa sürecine dahil edilmesi, ülkede piyasa ekonomisinin oluşumu için koşullar yaratılması, çevre güvenliğinin sağlanması, kültürlerin serbest etkileşiminin sağlanması gibi konular bulunmaktadır (Metezh, 2016, s. 8). Ayrıca, Pavlo Kravchenko BM Kürsüsünden, Belarus halkının hayati çıkarlarının devletin dış politikasının temeli olduğu belirtmiştir. Pavlo Kravchenko'nun konuşması, bağımsızlık aşamasında Belarus Cumhuriyeti dış politikasının amaçlarının, hedeflerinin ve öncelikli yönlerinin ilk kavramsal ifadesi olarak kabul edilebilir. Diğer taraftan, Yüksek Konsey Başkanı Stanislav Shushkevich, Rusya ve diğer Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkeleriyle kapsamlı iş birliği için stratejik duruşu reddetmeden, Belarus için Avrupa siyasi haritası üzerinde Doğu ile Batı arasında bir köprü olarak yeni bir yer arıyordu. Dışişleri Bakanı Pavlo Kravchenko, gelecekte bir Doğu Avrupa ekonomik topluluğu oluşturmak amacıyla Belarus'un BDT'deki entegrasyon süreçlerinin merkezine dönüştürülmesini istemekteydi. Ancak, Yüksek Konsey Başkanı da dahil olmak üzere etkili siyasi güçlerden destek alamamıştır. Stanislav Shushkevich ve Pavlo Kravchenko, bir dizi dış politika konusundaki pozisyon farklılığına rağmen, Rusya'ya olan ekonomik, politik ve askeri bağımlılığı zayıflatma ve aynı zamanda Orta ve Batı Avrupa ülkeleri ve ABD ile olan siyasi ve ticari ilişkileri güçlendirme arzusuyla birleşmiştir. Stanislav Shushkevich'in dış politika faaliyetinin doruk noktası, Belarus Cumhuriyeti'nin nükleer olmayan bir devlet olarak nükleer silahların yayılmasının önlenmesine ilişkin olarak katılımını sağlayan Stratejik Silahların Azaltılması Antlaşması'nın (START-1) ve 1992 Lizbon Protokolünün 1993 yılı şubat ayında meclis tarafından onaylanmasıdır. Bu, Belarus'un *de jure* olarak, 1996'da Rusya'daki stratejik nükleer silahların ülkeden çekilmesinin ardından da *de facto* olarak nükleer bir devlet olmadığı anlamına geliyordu (Tikhomirov, 2012, s. 4). Temmuz 1993'de Yüksek Konsey Başkanı Stanislav Shushkevich başkanlığındaki bir Belarus resmi heyeti ABD'yi ziyaret etmiş ve Ocak 1994'te de ABD Başkanı Bill Clinton Minsk'e resmi bir ziyarette bulunmuştur (Sivitsk, 2016, s. 7). Görüldüğü gibi, Batının diğer ülkeleri ve Güney dünyası ile ilişkiler bu dönemde geliştirilmeye çalışılmıştır. Ancak diğer taraftan, Stanislav Shushkevich'in şiddetle karşı çıkmasına rağmen, BDT'ye üye devletlerin Kolektif Güvenlik Anlaşması'na katılmasını Nisan 1993'te kabul eden Yüksek Konsey kararı büyük bir dış politika başarısızlığı olarak tarihteki yerini almıştır. Çünkü bu gelişmeyi Stanislav Shushkevich tarafsızlığa doğru giden yoldan bir çıkış olarak görmüştür (Sivitsk, 2016, s. 9).

20 Temmuz 1994'de yapılan ilk başkanlık seçimini Alexander Lukashenko kazanmıştır. Yönetiminin ilk iki yılında Cumhurbaşkanı Alexander Lukashenko dış politikanın yürütülmesi için dengeli ve pragmatik bir yaklaşımdan yana tavır almıştır. Alexander Lukashenko, Belarus dış politikasının özünün ekonomik çıkarlar olacağını ve Doğu'dan mı yoksa Batı'dan mı geldiğine bakılmaksızın bu çıkarları karşılayan her şeyin korunacağını ve dikkate alınacağını savunmuştur. Ayrıca, batı, orta ve doğu Avrupa bölgelerinin ülkeleriyle ilişkileri geliştirerek Belarus devletinin doğu ve batı çıkarları arasında bir denge kurma niyetini açıklamıştır (Atasoy, Galai, & Mazbayev, 2014, s. 29).

Başkan, göreve gelmesinin ilk aylarında, Vyačaslau Kebich hükümetinin Rusya ile enerji elde etmek için kurduğu tercihli fiyatlara dayanan ilişkiler açısından uzaklaşmaya çalışmıştır. Ancak daha sonra Moskova ile ilişkilerinde askeri-siyasi alanda biraz daha zamana oynayarak sakin kalmaya çalışmıştır.

Diğer taraftan, Cumhurbaşkanı ile parlamento arasında bir çatışma yaşanmış ve politik bir krizle sonuçlanmıştır. Bu çatışmanın en önemli sebebi, Alexander Lukashenko'nun diğer hükümet organlarının aleyhine başkana çok geniş yetkiler veren bir Anayasa'yı Kasım 1996'da referanduma götürmek istemesidir. Referandum, bağımsız Belarus tarihinde ve iki karşıt, ancak aynı zamanda birbirleriyle ilişkili ve birbirine bağımlı vektörler ile karakterize edilen dış politikasının tarihinde yeni bir aşama açmıştır. Bir bakıma uluslararası alanda Belarus'u tecrit etmeye, kıyaslanamayan bir şekilde daha güçlü bir doğu komşusu Rusya'ya olan bağımlılığının artmasına ve entegrasyona girmesine yol açmıştır.

1990'ların sonunda, Rusya yönelimi önyargısını düzeltmek amacıyla, Belarus cumhurbaşkanı "çok yönlü" bir dış politika ilan etmiştir. Bu durum, Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkeleriyle bağların yoğunlaşmasında ve ülkenin 1998'de Bağlantısızlar Hareketi'ne katılımında ortaya çıkmıştır (Dwan & Pavliuk, 2015, s. 81). Aynı zamanda, öncelikle NATO ve AB'ye yönelmiş batı komşularıyla (Polonya ve Baltık ülkeleri) ilişkilerin geliştirilmesini amaçlayan Belarus çevresinde bir "komşuluk kuşağı" oluşturma kavramı ortaya konulmuştur. Ancak, Batı devletleriyle olan ilişkilerin iyileştirilmesinde önemli derecede başarı sağlanamamıştır.

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin iktidara geldikten sonra, Rusya ile Belarus ilişkilerinin geliştirilmesinde ekonomiyi etkili olarak kullanan pragmatist bir politika izlemiştir (Trenin, 2009, s. 17). İlk olarak, iki ülkenin birbirleriyle bütünleşmesine (Anayasa Yasası'nın imzalanması ve tek bir para biriminin getirilmesi gibi konularda) çalışılmış, ancak karşılıklı çıkarlarının uyuşmaması nedeniyle bu çabalar belirsiz bir zamana ertelenmiştir. Belarus, Putin'in Belarus'un Rusya Federasyonu'na bir bütün olarak ya da altı bölge olarak entegre edilmesi konusundaki önerilerini reddetmiştir. Diğer taraftan, Belarus-Rusya ilişkilerinin gelişmesi, enerji ve ticaret alanlarında yaşanan sorunlar nedeniyle gölgede kalmıştır. Rusya, geleneksel olarak Belarus'un ana ticaret ortağı ve Belarus malları için en büyük ihracat pazarı olmuştur. 2018 rakamlarına göre Belarus ihracatının % 38,4'ü ve ithalatın % 58,9 Rusya ile yapılmaktadır (Foreign trade of Belarus in 2018, 2019).

1990'ların ikinci yarısında, Belarus'un Asya ve Arap ülkeleriyle olan ilişkileri yoğunlaşmıştır. Aleksandr Lukaşenko'nun Çin, Hindistan, Vietnam, Suriye, Mısır ve Asya-Pasifik bölgesinin diğer ülkelere resmi ziyaretler yapmış, bu ziyaretlerde, ikili siyasi, ekonomik, ticaret ve askeri bağların güçlendirilmesi konusu ele alınmıştır. Cumhurbaşkanı Alexander Lukashenko'nun 1995, 1997, 2001, 2005, 2010, 2019 yıllarında Çin'e resmi ziyaretlerde bulunmuştur (Lukashenko begins working visit to China, 2019). Buna karşılık Çin Halk Cumhuriyeti Başkanı Jiang Zemin (2001), Başkan Yardımcısı Hu Jintao (2000) ve Xi Jinping (2010), Başbakan Wen Jiabao (2007), Li Peng (1995) Daimî Komite Başkanı olarak) Belarus'a ziyarette bulunmuşlardır. Aralık 2005'te, iki ülkenin liderleri, Belarus-Çin ilişkilerinin stratejik işbirliği seviyesine ulaştığının not edildiğine dair Ortak Deklarasyonu imzalamışlardır (Belarus President's official visit to China begins, 2013). Belarus Cumhuriyeti, uluslararası örgütlerde Çin girişimlerini desteklemiş ve tek Çin politikasına olan desteğini vurgulamıştır. Belarus-Çin arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler artarak gelişmiştir.

Belarus Cumhuriyeti, Orta Doğu'daki devletlerle de diplomatik ilişkiler kurmuştur. İran, Suriye, İsrail, Filistin, Irak ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) gibi ülkelerin büyükelçilikleri Minsk'te faaliyet göstermektedir. Belarus diplomasisi, Belarus ürünlerinin yurtdışına erişimini ve satışını sağlamaya, yeni pazarlar geliştirmeye, enerji kaynaklarını çeşitlendirmeye olanak sağlayacak "bölgesinde kendisini destekleyecek ülkeleri içine alan bir yay oluşturmayı ve "ekonomik diplomasiyi" güçlendirmeyi amaçlamıştır. Bu görevlerin yerine getirilmesi, Belarus'un Yakın ve Orta Doğu bölgesindeki diplomatik misyonlarının çalışmalarının ana odağı haline gelmiştir. Bu maksatla, Mısır, Suriye, Birleşik Arap Emirlikleri, İsrail ve İran'da Büyükelçilikler açılmıştır (Our relations with countries of Africa and Middle East., 2017).

Belarus ve bölge ülkeleri düzenli olarak karşılıklı üst düzey ziyaretler gerçekleştirmişlerdir. Belarus Cumhurbaşkanı iki kez 1998 ve 2006'da resmi olarak İran'ı ziyaret etmiştir. İran Cumhurbaşkanı Hatemi 2004'te, Ahmedinejad ise 2007'de Belarus'u ziyaret etmiştir. Bununla birlikte, Alexander Lukashenko ve İran İslam Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani, Haziran 2018'de Çin'deki Şangay İş Birliği Teşkilatı (ŞİT) zirvesinde bir araya gelmiş, Eylül 2018'de, İran Danışma Meclisi Başkanı Ali Laricani liderliğindeki bir heyet Belarus'u ziyaret etmiştir. Tahran'la ilişkiler, ticaret, ekonomi, yatırım, eğitim, kültür vb. alanlarını kapsamaktadır. Ocak 2018'de Belarus-İran Ekonomik İşbirliği Komisyonu Tahran'da bir toplantı düzenlemiştir (Sivitsk, 2016, s. 11). Diğer taraftan, Pakistan ile çeşitli seviyelerde düzenli bir etkileşim söz konusudur. 2015 ve 2016'da Belarus Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Aleksandr Lukaşenko Pakistan'ı ziyaret etmiş, böylece parlamentolar ve diğer kurumlar arasında ilişkilerin gelişmesine kapı aralamıştır. Diğer taraftan, Belarus Cumhurbaşkanı, 1998'de Mısır'a, 2003'te Suriye'ye, 2000'de İsrail'e ve Filistin'e, 2000, 2007 ve 2013'te Birleşik Arap Emirlikleri'ne, 2002'de Bahreyn Krallığı ve Kuveyt'e, 2007'de Umman'a, 2011'de ise Katar'a resmi ziyaretlerde bulunmuştur. 2004-2005 yılları arasında Belarus ve Lübnan cumhurbaşkanları arasında karşılıklı ziyaretler yapılmıştır. 2010 yılında Suriye Cumhurbaşkanı Beşar Esad, 2019 yılında ise Mısır

Cumhurbaşkanı Abdel Fattah el-Sisi Belarus Cumhuriyeti'ni ziyaret etmiştir (Lukashenko, Abdel Fattah el-Sisi sum up Egypt leader's official visit to Belarus, 2019).

Yukarıda ifade edilen ikili ilişkilerden de anlaşılabilir olduğu gibi, Belarus dış politika uygulayıcılarının önceliği ekonomik alanda ilişkilerin geliştirilmesine verdiği görülmektedir. Bununla birlikte genel olarak, siyasi diyalog kanallarının açılması ve muhafaza edilmesi, parlamentolar arası temaslar, akademik, bilimsel ve teknik iş birliği, bölge ülkeleriyle kültürel alışveriş gibi konularda gelişmeler sağlandığı öne sürülebilir.

Asya ve Arap ülkelerinden başka, Belarus Cumhuriyeti'nin dış politika faaliyetleri 2000 yılından itibaren Latin Amerika ülkelerine de uzanmaya başlamıştır. İlk olarak Küba bu ülkelerin başında gelmektedir. Öncelikle, Belarus Cumhurbaşkanı Alexander Lukashenko'nun 2000 yılında Küba'ya resmi ziyareti iki devlet arasındaki iş birliğini artırmıştır. Bu ziyarette Dostluk ilişkileri ve iş birliği konulu bir anlaşma imzalanması ziyaretin önemli sonuçları arasındadır. Bu ziyarette, genel olarak, ticaret ve ekonomi, sağlık, kültür, sertifikasyon ve konsolosluk ilişkilerinde iş birliği konusunda hükümetler arası ve kurumlar arası 17 anlaşma imzalanmıştır.

Başkan Alexander Lukashenko 2000'de ve daha sonra da 2012'de Küba'yı ziyaret etmiştir. Bu ziyaretlerde çeşitli alanlarda işbirliği anlaşmaları imzalanmıştır (On the Official Visit of Belarus' Prime Minister to Cuba, 2006; Alexander Lukaşenko makes official visit to Cuba, 2012). Belarus-Latin Amerika ilişkilerinin gelişimindeki diğer önemli bir vakıa ise, iki cumhurbaşkanının yıllık toplantı düzenlemesinin başlangıcını oluşturan Venezüella Cumhurbaşkanı Hugo Chavez'in 2006 yılında Minsk' yaptığı resmi ziyaretidir (Rowcroft, 2009, s. 108). Bu ziyaretten sonra Chavez 2007, 2008, 2009, 2010 yıllarında Belarus'a çalışma ziyaretlerinde bulunmuştur. Ardından, Lukashenko ve Chavez, stratejik ortaklık, karşılıklı destek, karşılıklı yarar getiren iş birliğinin genişletilmesi konularında bir yönelimi ilan eden Ortak Deklarasyonu imzalanmışlardır. Venezuela Belarus'un petrol tedarikinde Rusya ile karşılaştığı güçlükleri karşılama yoluna gitmiş, bu nedenle Venezuela ve Belarus arasında ticari ve ekonomik iş birliği yoğun bir şekilde gelişmiştir. Her iki ülkenin ekonomik kuruluşları arasındaki sözleşmelerin uygulanması sonucu ticaret hacmi 2009 yılında 1 milyar dolar, 2011'de ise 1,3 milyar dolara ulaşmıştır. 2012 yılında Belarus hükümeti, Venezüella'dan gelen petrol arzının kârlı olmadığını kabul etmiş ve daha önce Rusya'dan aldığı önceki plana geri dönmüştür (Sivitsk, 2016, s. 12). 2013'te Hugo Chavez'in ölümünden sonra, iki ülke arasındaki ticarete keskin bir düşüş yaşanmıştır.

Belarus, Asya, Arap ve Latin Amerika ülkelerinin yanı sıra Afrika ülkeleri ile de ilişkiler kurmaya çalışmıştır. İlk olarak, 1996-1998 yılları arasında Belarus hükümet delegasyonları Mısır, Tunus, Libya ve Güney Afrika'ya bir dizi ziyaretler gerçekleştirmiştir. Belarus Cumhurbaşkanı 1998'de Mısır'ı ve 2000'de Libya'yı ziyaret etmiştir. Libya lideri Muhammed Kaddafi, Uganda ve Sudan başkanları ile Belarus'u ziyaret etmiştir. Afrika'da, Belarus, Mısır, Libya, Nijerya ve Güney Afrika'da elçilikler bulunmaktadır. Bazı Afrika ülkelerinde, Belarus elçileri eşzamanlı olarak akredite edilirken, sırayla, pek çok Afrika ülkesinin elçileri de aynı anda Belarus'ta akredite edilmiştir. Yakın zamana kadar Belarus, Cezayir, Mısır, Libya, Fas, Uganda ve Güney Afrika ile siyasi ve ekonomik ilişkilerin

geliştirilmesinde en üst seviyeye ulaşmıştır. Bununla birlikte, 2011 “Arap Baharı” olaylarından sonra, Mısır ve Libya bu ülkelerde meydana gelen iktidar değişiminden sonra bu listeden çıkmıştır. Ancak, Aleksandr Lukaşenko, 2017’de Mısır’ı ziyaret etmiş ve bu ziyarette karşılıklı ticaret konusunda bir eylem planı hazırlanmıştır. Diğer taraftan Mısır Cumhurbaşkanı Sisi de 18 Haziran 2019’da Belarus’u ziyaret etmiştir (Negotiations with Egypt President Abdel Fattah el-Sisi, 2019).

Belarus Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı’nın resmi web sitesine göre, ülkenin şu andaki dış politikasının ana öncelikli alanları, komşu ülkeler, başta “Birlik Devleti” olarak adlandırılan Birlikte stratejik işbirliği yapılan Rusya Federasyonu olmak üzere, BDT’ye üye ülkeler, Avrasya Ekonomik Birliği, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü, Avrupa Birliği olarak sıralanmaktadır (Priorities of the foreign policy of the Republic of Belarus, 2019).

Belarus’un dünya güç, kültür ve medeniyet merkezlerinin sınırında önemli jeopolitik bir konuma sahip olması, ülkenin sayısız Avrupa savaşları ve çatışmalarının yıkıcı sonuçlarından muztarip olan rahatsız edici bir tarihinin olması Belarus dış politikasının çok yönlü olması için rasyonel bir gerekçe sunmaktadır. Çoklu yönlü dış politika, “dünyanın çeşitli bölgelerindeki devletlerle dengeli yapıcı ilişkilerin geliştirilmesini öneren temel bir ilke olarak kabul edilmektedir. Söz konusu devletlerle bir diyalog kurarken ve onlarla karşılıklı kazanca dayanan bir iş birliği yaparken, Belarus’a, pragmatizm ve tutarlılık, karşılıklı saygı, eşitlik, içişlere müdahale etmeme, baskı ve güç kullanmama ilkeleri rehberlik etmektedir.

Görüldüğü gibi Belarus’un “stratejik seçimi” onun önemli jeopolitik bir konumu sahip olması ve bu nedenle de tarihsel süreçte yaşadığı sorunlardan kaynaklanmaktadır. Örnek olarak, Cumhurbaşkanı Aleksandr Lukaşenko 22 Temmuz 2004 tarihli “Belarus Cumhuriyeti’nin Yeni Dünyadaki Dış Politikası” başlıklı raporunda, ülkenin iki dev arasındaki konumunu (AB ve Rusya) belirtmekte ve bunun için hangi seçimin yapılacağına ilişkin soruyu bir konuşmasında şöyle yanıt vermekte: “Avrupa Birliği veya Rusya, genellikle bize kader olarak dayatmaya çalıştıkları seçim, Doğu veya Batı hiçbir şekilde bir seçim değildir. Bu yanlış bir ikilemdir.” demektedir. Başka bir konuşmasında da çok yönlü bir dış politika takip edeceklerini şu sözleriyle teyit etmektedir: “Dış politikamız temelde çoklu yönlüdür. Bu yaklaşım etkinliğini kanıtlamıştır ve bu politikayı terk etmeyi düşünmüyoruz” (Report of the President of Belarus A.G.Lukashenko in the Third All Belarusian National Assembly, 2006).

Belarus’un “stratejik seçimi” kavramı, Belarus Cumhuriyeti Devlet Başkanı’nın 6 Aralık 2010’da 4. Belarus Cumhuriyeti Meclisi’nde sunduğu raporunda şöyle yazılmıştır: “Belarus’un Batı ile Doğu arasında bir kavşak ve geçiş yollarının birleştiği bir anayol statüsü ona jeopolitik olarak bahşedilen bir statüdür. Fakat bir bariyer, tampon ya da bir kordon gibi değil, hiçbir şekilde bir avlu da yoktur”. Raporda, Belarus’un yaptığı stratejik seçimin Doğu ve Batı’ya eşit yakınlık kavramı ile geliştirildiği ifade edilmektedir. Cumhurbaşkanı Lukashenko bu raporda: “Avrupa Birliği ile Rusya arasında bir seçim yapma niyetinde değiliz. Aptalca ve yanlış olurdu. Biz ne Doğu’ya ne de Batı’ya gitmeyiz. Avrupa’da, Rabbimizin halkımıza verdiği, jeopolitik kimliğimizin ve ulusal çıkarlarımızın en önemlisi

olan herkesle dengeli bir etkileşimde bulunmalı, tüm çevremiz boyunca iyi bir komşuluk kuşağı oluşturmalıyız” demektedir (Report of the President of Belarus A.G.Lukashenko in the Third All Belarusian National Assembly, 2010).

Ancak, her ne kadar AB ile ilişkilere önem verilse de Janeliūnas’a göre Alexander Lukashenko, her zaman büyük komşusu Rusya tarafından desteklendiği için AB tarafından izole edilme konusunda oldukça sakin kalabilmiştir. Moskova Lukaşenko rejimini tanıdığı ve Belarus ekonomisine büyük destek sağladığı için Belarus ve Rusya ilişkileri uzun zamandır oldukça başarılı olmuştur. Rusya desteğinin en önemli yönü, Rusya iç pazarında uygulananlarla neredeyse aynı koşullarda Belarus'a enerji tedariki olmuş, ucuz petrol ve doğal gaz Lukashenko rejiminin devlet kontrolündeki bir ekonomiyi sürdürmesine, serbest piyasa ekonomisinin gelişimini duraklatmasına ve aynı zamanda ekonomik büyümeyi sağlamasına imkan sağlamıştır (Janeliunas, 2006, s. 132).

2011 yılına gelindiğinde ise “Eşit Yakınlık” kavramı geliştirilmiştir. Belarus Parlamentosuna 21 Nisan 2011'de yaptığı konuşmada Lukashenko, Belarus’un Avrupa'da “iki güç kutupları arasında dengeli bir etkileşim” gerektiren özel bir yere sahip olduğunu yinelemiştir. Bu konuşmanın akabinde, coğrafi konumdan ve ülkenin transit ve sınai potansiyelinden faydalanmasını sağlayan “Doğu ve Batı'ya eşit yakınlık stratejisi” ortaya konmuştur. Bu stratejisi kısaca, Rusya ile ilgili olarak, bağımsızlık ve bütünleşme arasında denge kurmak, Avrupa Birliği ile ilgili olarak, politik olarak kendini diğer ülkelerden izole etme ile ekonomik işbirliği için beklentilerle birlikte normalleşme arasında denge kurmak, yani eş zamanlı olarak Avrupa Birliği için Belarus’un bağımsızlığını Rusya’dan korumaya çalışırken; Rusya için ise ortak değerlerini ve çıkarlarını Batı’dan korumayı hedefleyerek ikisi arasında denge kurmaya ihtimam göstermek şeklindedir (Pazdnyak, 2011, s. 176).

Belarus’un Doğu ve Batı’ya “eşit yakınlık” kavramı bir strateji olarak ortaya konga da Batı ile ilişkilerin iyi düzeyde olmadığı da bir gerçektir. Bu ilişkiler, cumhurbaşkanlığı seçimlerinin sonuçlarına ilişkin Merkez Seçim Komisyonu tarafından mevcut cumhurbaşkanının kazandığını ilan eden açıklamaya karşı 19-20 Aralık 2010 tarihlerinde Minsk'te düzenlenen kitlesel protesto gösterilerinin yetkililerce dağıtılması sonrası en kötü zamanlarına dönmüştür. Diğer taraftan, Belarus’un bağımsızlığını kazandığı 1994 yılından günümüze kesintisiz olarak Aleksandr Lukashenko'nun tüm cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanması ve geniş yetkilere sahip olması, Batı değerleri açısından düşünüldüğünde, şüphe ile karşılanmakta, bu husus Batı ile ilişkilerin iyileştirilmesinin önünde en önemli engel olarak durmaktadır.

2014 yılında Ukrayna'da süregelen güç değişimi ve silahlı çatışma sonucu patlak veren Rus-Amerikan ve Rus-Avrupa ilişkilerinde yaşanan derin kriz, Belarus'un dış politikası üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Çünkü, “Russky Mir” ya da Rus dünyasına ait Rusça konuşanları savunmak bahanesiyle Doğu Ukrayna'ya asker göndermesi Belarus'ta endişeye neden olmuştur. Rusya'nın bahsettiği bu girift kültürel alan aynı zamanda Belarus’un çoğunu, Kazakistan'ın bölümlerini ve üç Baltık Devletindeki büyük nüfusları da içermektedir.

2016 yılı sonunda ve daha sonra 2018’de zaman zaman, Rusya'nın Belarus süt ürünleri ithalatına getirdiği kısıtlamalar veya bu yöndeki tehditler Rusya ile ikili ilişkileri gün geçtikçe kötüleştirir. Ukrayna’da yaşanan en son vaka aslında bir bakıma Batı ile ilişkileri düzeltme adına Belarus için bir fırsat olabilirdi. Ancak 2020’ye kadar kayda değer bir iyileşme mümkün olmamıştır.

4. SONUÇ

Bağımsızlık sonrası yaklaşık 25 yıl süren bağımsız varoluş deneyimi, Belarus Cumhuriyeti'nin diğer Sovyet sonrası ülkeler gibi, yeni bir bağımsız Avrupa devleti olarak zor ve tartışmalı oluşum sürecini sürdürdüğünü göstermektedir. Bağımsızlık fikri geniş kitleler arasında hâlâ hâkim olmamasına ve Belarosluların ulusal kimliğinin zayıf kalmaya devam etmesine rağmen, bütün nesnel ve öznel zorluklar, başarısızlıklar ve yanlış hesaplamalarla birlikte, Belarus’un Cumhurbaşkanı Aleksandr Lukashenko'nun etrafında konsolide olmuş politik sınıfı ülkeyi nispeten bağımsızca yönetebileceklerini ortaya koymuştur.

Belarus dış politikasının oluşumu süreci devam etmektedir. Belarus, nükleer silahlardan gönüllü olarak vazgeçen ilk ülke olarak, uluslararası ve Avrupa güvenliği ile silahsızlanma sürecine manidar bir katkı sağlamıştır. Aynı zamanda, çevre ülkelerle iyi komşuluk ilişkileri kurulmuştur. Bununla birlikte, Sovyetler sonrası bağımsızlığını kazanmış diğer ülkelerle bütünleşme bağlarını geliştirmeye devam etmektedir.

Başarılarla birlikte, özellikle 1990'ların ikinci yarısından itibaren, Belarus dış politikasının eksiklikleri de ortaya çıkmıştır. 1994 yılında, Lukashenko'nun 39 yaşında ülkenin ilk cumhurbaşkanlığı seçimini kazanmasından günümüze kadar geçen 25 yıl boyunca, ABD ve Avrupa Birliği, demokratikleşme ve insan haklarını desteklemek amacıyla, Belarus'u diplomatik olarak izole etme politikası izlemiştir. Bu çaba 2006 yılında Belarus rejimine karşı ekonomik ve seyahat yaptırımlarının dayatılmasıyla sonuçlanmıştır.

Belarus’un jeopolitik ve Joe-ekonomik konumunun avantajları henüz istenilen seviyede kullanılamamıştır. İyi komşuluk ve geniş kapsamlı iş birliğine yönelik fırsatlar özellikle Rusya tarafından sınırlandırılmış, Belarus’un Rusya’ya olan finansal, ekonomik ve askeri-politik bağımlılığı son yıllarda azalmamış aksine artmıştır. Batı ve etkili Avrupa ve transatlantik örgütlerle (Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ve NATO) ilişkilerin kötüye gitmesi, Belarus’un uluslararası pozisyonlarının ve dış politika potansiyelinin zayıflamasına neden olmuştur.

Lukashenko, yıllarca güçlü bir ulusal kimlik bilincinin oluşması için çaba sarf etmemiştir. Çünkü Belarus vatansızlığını siyasi düşmanlarının sponsor olduğu yıkıcı bir proje olarak görmüştür. Bu nedenle göreve geldikten kısa bir süre sonra Rusya ile ekonomik bütünleşmeyi onaylayan ve Rusçaya Belarusa ile eşit statüde veren bir referandum düzenlemiştir. Ancak, Rusya’nın Kırım’ı ilhak ettikten sonra Lukashenko’nun yukarıda bahsedilen düşünceleri 2014’te değişmeye başlamıştır (Higgins, 2019).

Öncelikli konu, Belarus’un ulusal ve uluslararası kimliğinin güçlendirilmesi, kendi kendine yeten bir Avrupa devleti haline getirilmesinin yanı sıra, Belarus’u Rusya gibi daha güçlü komşularına

bağımlı bir ülke olmaya mahkûm eden zararlı tarihsel ve politik geleneklerin zayıflatılması ve uzun vadede aşılması olmalıdır. Bu zorunlulukların gerçekleştirilmesinin ana koşulu, Belarus'ta demokrasi ve evrensel hukuk ilkelerinin güçlendirilmesinin elzem olmasıdır. Komşu Orta ve Doğu Avrupa devletlerinin gelişme aşamaları göstermektedir ki, Belarus Cumhuriyeti, kendi uygarlık ve jeopolitik yerini bulmadaki sapma ve zorluklara rağmen, zaman içinde ait olduğu bölgenin komşu ülkeleriyle daha fazla benzerlik kazanarak normal bir Avrupa devleti olma şansını yakalayabilir.

KAYNAKÇA

- Alexander Lukaşenko makes official visit to Cuba. (2012). 25 Haziran, 2012, http://president.gov.by/en/news_en/view/alexander-lukashenko-makes-official-visit-to-cuba-593/ adresinden alındı.
- ATASOY, E., GALAI, E., & MAZBAYEV, O. (2014). The Republic of Belarus from the Perspective of Administration and Regional Geography. Marmara Üniversitesi, 20–44.
- Belarus President's official visit to China begins. (2013). 15 Temmuz 2013, https://www.belarus.by/en/press-center/news/belarus-presidents-official-visit-to-china-begins_i_6782.html adresinden alındı.
- DWAN, R., & PAVLIUK, O. (2015). Building Security in the New States of Eurasia: Subregional Cooperation in the Former Soviet Space. (R. Dwan & O. Pavliuk, Eds.) (1st Editio). Routledge.
- Foreign Policy of the Republic of Belarus. (2018). 28 Temmuz, 2018, http://mfa.gov.by/en/foreign_policy adresinden alındı.
- Foreign trade of Belarus in 2018. (2019). 11 Şubat, 2018, <http://mfa.gov.by/export/> adresinden alındı.
- HIGGINS, A. (2019). As Putin Pushes a Merger, Belarus Resists With Language, Culture and History. 29 Haziran, 2019, <https://www.nytimes.com/2019/06/29/world/europe/russia-belarus-putin-lukashenko.html> adresinden alındı.
- JANELIUNAS, T. (2006). Between Russia and the EU: Transformational Opportunities For Belarus. *Between Russia and the EU: Transformational Opportunities for Belarus*, 19(2), 131–156.
- KOROSTELEVA, E. (2011). Belarusian Foreign Policy in a Time of Crisis. *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, 27(3–4), 566–586.
- LASHKEVICH. (2011). Deklaratsii o suverenitete Belarusi - 21 god Chitat' polnost'yu. 27 Temmuz 2011, <https://news.tut.by/politics/243576.html> adresinden alındı.

- LESHCHENKO, N. (2004). A fine instrument: Two nation-building strategies in post-Soviet Belarus. *Nations and Nationalism*, 30(3), 333–352.
- Lukaşenko, Abdel Fattah el-Sisi sum up Egypt leader's official visit to Belarus. (2019). 19 Haziran, 2019, <https://eng.belta.by/president/view/Lukaşenko-abdel-fattah-el-sisi-sum-up-egypt-leaders-official-visit-to-belarus-121961-2019> adresinden alındı.
- Lukaşenko begins working visit to China. (2019). 25 Nisan, 2019, from <https://eng.belta.by/president/view/Lukaşenko-begins-working-visit-to-china-120611-2019> adresinden alındı.
- METEZH, O. A. (2016). Formirovaniye Normativno-Pravovoy I Institutsionnoy Baz Kul'turnogo Sotrudnichestva Mezhdur Respublikoy Belarus.
- National Security Concept Adopted in Belarus. (2010). 11 Kasım, 2010, <http://dokshitsy.vitebsk-region.gov.by/en/republic-en/view/national-security-concept-adopted-in-belarus-6211/> adresinden alındı.
- Negotiations with Egypt President Abdel Fattah el-Sisi. (2019). Retrieved 18 Haziran, 2019, http://president.gov.by/en/news_en/view/negotiations-with-egypt-president-abdel-fattah-el-sisi-21309/ adresinden alındı.
- On the Official Visit of Belarus' Prime Minister to Cuba. (2006). 25 Nisan 2006, from http://mfa.gov.by/en/press/news_mfa/a1c42d8e3e98f90c.html adresinden alındı.
- Our relations with countries of Africa and Middle East. (2017). 11 Ağustos, 2017, from http://mfa.gov.by/en/courtiers/asia_africa adresinden alındı.
- PAZDNYAK, V. (2011). The Rise and Fall of Belarus' Geopolitical Strategy. *Lithuanian Annual Strategic Review*, 9(1), 173–190.
- Priorities of the foreign policy of the Republic of Belarus. (2019). 26 Haziran, 2019, http://mfa.gov.by/en/foreign_policy/priorities/ adresinden alındı.
- Report of the President of Belarus A.G.Lukaşenko in the Third All Belarusian National Assembly. (2006). 2 Mart, 2006, http://president.gov.by/ru/news_ru/view/doklad-prezidenta-respubliki-belarus-agLukaşenko-na-tretjem-vsebelorusskom-narodnom-sobranii-5863 adresinden alındı.
- Report of the President of Belarus A.G.Lukaşenko in the Third All Belarusian National Assembly. (2010). 6 Kasım, 2010, http://president.gov.by/ru/news_ru/view/doklad-prezidenta-respubliki-belarus_aleksandra-Lukaşenko-na-chetvertom-vsebelorusskom-narodnom-sobranii-5895/ adresinden alındı.

- ROTMAN, D., & VEREMEEVA, N. (2011). Belarus in the Context of the Neighbourhood Policy: Between the EU and Russia. *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, 27(1), 73–98.
- ROWCROFT, C. (2009). Belarus Country Study Guide Volume 1 Strategic Information and Developments (1st Editio). U.S.A.: International Business Publications.
- SANFORD, G. (1996). Belarus on the Road to Nationhood. *Survival*, 38(1), 131–153.
- SHADURSKI, V. (2018). The Significance of Eurasian and European Integrations in the Foreign Policy. *History of International Relations and Foreign Policy*, 4(1), 11–29.
- SIVITSK, A. (2016). Belarus` s New Military Doctrine: What` s The Message? *Top Chubashov Center*, 14, 12. Retrieved from
- Tikhomirov, A.V. (2017). Foreign Policy of the Republic of Belarus (1991-2015). Minsk: BSU. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Belarus, 18(2), 434–448.
- TIKHOMIROV, A. V. (2012). Razvitiye politicheskogo dialoga mezhdou Respublikoy Belarus` i SSHA v kontse 1991—nachale 1994 g.
- TRENIN, D. (2009). Russia ` s Spheres of Interest, not Influence. *The Washington Quarterly*, 32(4), 3–22.